List 41. **NOVICE** Tečaj XXXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. oktobra 1881.

Obseg: Kmetijstvo kot obligaten nauk v ljudskih šolah. — Cepljenje sadnih dreves pozimi. — Gospodarske novice. — Narodno-gospodarske stvari. — Gozdovi, lov in ribarstvo v rumunskih transilvanskih Alpah. (Konec.) — Kako dolgo živijo ljudje različnih stanov? — Zborovanje šolskih društev: „Vdovskega učiteljskega društva“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Narodne šole“ v Ljubljani. (Dalje.) — Meje dežele Kranjske v raznih časih. — Spomini. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetijstvo kot obligaten nauk v ljudskih šolah.

Ogromna večina ljudskih učiteljev živi med kmeti na deželi, katerim kmetovalci svojo mladino v poúk in odgojo izročajo; ogromni večini te mladine odločen je naposled kot njen poklic „kmetski stan“, kateri vse druge stanove in celo državo z vsem potrebnim preskrbljuje. In dolžnost učiteljskega stanú je, mladino kmetsko za njen prihodnji položaj na vse straní dobro in skrbno pripravljati, ker vsak človek, naj si voli katerikoli stan, mora se uže v mladih letih za-nj s potrebnimi vedami previdéti, ako hoče svojo prihodnjo eksistenco tudi dobro zagotoviti. In kolikor bolj se je kdo v tem obziru za svojo prihodnost podkoval, toliko lože tudi pozneje v javnem življenji križe in težave svojega položaja prenaša, ter si v zadregah pomagati vé in tudi zná.

To veljá o razmerah vseh stanov, toraj tudi o kmetskem stanu. Ali ne opazujemo istinitosti tega osobito v današnjem gmotno-tužnem položaji slednji dan le preočitno?

Oni kmetovalci, kateri morejo se zavednim prištevati, boreči se z bistrim umom proti osodi svoji, še nekako rinejo naprej ali se vsaj v ravnotežji obdržé, da popolnem ne omagajo, a nasprotno pa oni, katerim nikdar ni bila prilika dana, v kmetijstvu umno olikati se — od dne do dne vedno bolj propadajo. Ravno v tem krogu, smelo trditi moram, se pogubonosno uboštvo vedno bolj razširja ter ljudske družbe obstanek neusmiljeno spodkopuje.

Hvala Bogu, ta pretužni položaj pričele so razne, za ubozega kmeta vnete korporacije z visoko vlado vred vedno bolj spoznavati in tehtno prevdarjati, kako bi se tej pogubonosni sili izdatno v okom prišlo — iskaje mnogoterih sredstev v to svrho.

Ravno tam, kjer bilo je uboštvo deloma zavoljo nevednosti, a deloma pa tudi zavoljo slabih letin in drugih elementarnih nezgod med kmeti največe, prikazali bili so se brezdušni krščeni in nekrščeni oderuhi zadnja leta krokarjem enako v celih tropah, da so — kar osoda še sama mogla ni — dovršili pogubonosno delo ter ubozega nevednega kmeta do živih kosti odrli. No, temu umazanemu početju je modra vlada vendar nekoliko s pravično postavo v okom prišla; ravno tako izvela je tudi še nekoliko drugih koristnih postav, katere bodo razširjajoče se uboštvo med ljudstvom nekoliko zavirale, ako se bodo le strogo na vse strani izvrševale.

Samo to pa ni še zadosti; to je ravno le začetek; preostaja še vedno mnogo pomanjkljivega in tudi slabega, kar moralo bi se dobremu umakniti.

Večkrat sem uže povdarjal, da nevednost je za vsakega človeka najdražja reč, in to povdarjati moram tudi danes. Kako se more zahtevati, da bi stan, v katerem stvarna nevednost prevladuje, mogel krepák ostati in času primerno napredovati, ker večina (nevednost) manjšine (zavednosti) poslušati in ubogati noče? Povsod je neizogibna posledica ta, da manjšina večini podlega, naj bode potem večina dobra in napredna ali pa slaba in pogubonosna. Gorjé tisočkratno pa stanu, v katerem nezavednost pravo zavednost nadkriljuje! Nezavedni večini je povsod pridejan nek gotov in velik kos napuha, ošabnosti in trme, kar jo strastno vodi in žene v pogubonosni propad, za katero pogrezne se slednjič tudi vse, kar je bilo poštenega, pametnega in zavednega, ker se to hudemu navalu nakopičenih slabih nasledkov v bran staviti ne more. In taka godi se skóraj uže v polni meri po nekaterih krajih naše ožje domovine med kmetskim stanom. — Bolj ko je kdo neveden, slabeje ko gospodari, toliko bolj je tudi trmast in svojeglaven — držeč se svojega pogubonosnega principa; takemu se ne more z vspehom nič kaj pametnega in poštenega svetovati, ker se ga v njegovi prevzetnosti in obupnosti navadno nobena koristna beseda več ne prime.

Nasprotno je pa tudi med obožanimi kmetovalci še prav mnogo takih poštenjakov, ki bi se radi dali o vseh strokah kmetijstva temeljito in zdatno poučiti in se potem s pomočjo pridobljenih ved in lastne pridnosti v boljši položaj pospeti, al prilike v to jim manjka. To je gotovo resnega prevdarka vredno in zato naj bi se na merodajnih mestih tudi skrbno v poštev jemalo, ter takim revežem na pomoč priskočilo.

Edina, prava in gotova steza, katera bi do zboljšanja kmetijstva sploh vodila, bila bi ta, da se s poukom v kmetijstvu uže pri mladini ljudske šole praktično prične. Veronauk, čitanje, pisarije, računstvo, naravoslovje in prirodoznanstvo so uže tako predmeti, kateri se morajo v ljudskih šolah učiti

in so podlaga umnemu kmetijstvu. Kmetu potreba je tudi večkrat poučne knjige in časopise čitati, da mu je moč napredovati, mora tudi vse dohodke in stroške vselej sproti zapisovati in preračunjevati, kajti to vse mu pové, pri čem da je, ali napreduje, ali da je v ravnotežji, ali da morebiti celó nazaduje v svojem gospodarstvu. Skoraj vsa dela in opravila kmetovalčeva združena so pa s prirodoznanstvom in naravoslovjem najtesneje. Vsi ti, postavno predpisani predmeti se, žalibog, dandanes v ljudskih šolah več teoretično nego praktično poučujejo, zavoljo tega pa tudi današnja šola v tem obziru še pravega cilja ne dosega. Ves ta pouk treba je praktično preustrojiti in na dejansko kmetijsko stališče prevesti, kar bi ljudstvu tisočkrat večje obresti donašalo, nego temu dandanašnja šola zadostovati more. Na tak način bi se tudi trdno prepričanje med ljudstvom dejansko vtrdilo, da je ljudska šola prekoristna in potrebna naprava.

Ako bodo pa hoteli učitelji v prihodnje povedanemu važnemu namenu primerno zadostovati, morali bodo tudi sami v kmetijstvu dejansko izurjeni biti. Zategavoljo naj se učiteljskim kandidatom za tak pouk uže na učiteljiščih potrebno skrbí, a za one stareje aktivne učitelje naj bi se pa na kmetijskih sadje in vinorejnih deželnih šolah za pouk v kmetijstvu med velikimi počitnicami z vpeljavo kmetijskih tečajev skrbelo, kot je bilo to preje — še leta 1875. Važnost in potrebo vsega tega poudarjal sem lansko leto pri učiteljski konferenci v Postojni in pozneje tudi meseca septembra pri letnem zboru „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani, kolikor se je dalo temeljito in stvarno; prvo bilo mi je povod, da sem se bil med sejami deželnega zbora v posebno peticijo v imenu vseh učiteljev tukajšnjega okraja za vpeljavo kmetijskega tečaja na deželni sadje- in vinorejni šoli na Slapu za učitelje na-nj obrnil; deželni zbor jemal je bil tudi to peticijo v poštev, ter jo s priporočilom deželnemu odboru v ugodno rešitev odstopil. Kaj se je do sedaj v tej zadevi storilo, mi ni še znano, a upa se za gotovo ugodne rešitve na prid in povzdigo kmetijstva.

Korist kmetijskega pouka razvidna in očitna je na vse strani, upeljava taistega pa kot obligatni predmet v ljudske šole postala je nujna in silna potreba.

Kar bi se gledé kmetijskega pouka v ljudski šoli pričelo, to naj bi se pozneje v dobro osnovanih kmetijskih nadaljevalnih tečajih dovršilo in dokončalo. Ti (kmetijski) tečaji naj bi se poleg vsakdanje ljudske šole praktično vsporedno s ponavljavnico vpeljali. Ponavljavnica dosedanja sama na sebi dandanes potrebam časa več ne zadostuje, in tudi še nikdar — zadostovala ni. Le združena z nadaljevalnimi kmetijskimi praktično-osnovanimi tečaji bode ta naprava mladini in splošnemu prebivalstvu koristnega sadú donašala. Toraj če se učitelji s poukom in delom obkladajo, naj se jim privošči tečnega in praktičnega opravila (ne pa same teorije), kakoršno bode tudi za prihodnost koristnega sadu rodilo.

Z velikim veseljem in radostjo čital sem v 39. listu „Novic“ dopis iz Novega mesta, kateri naznanja obravnave zbora tamošnje kmetijske podružnice, med katerimi bil je tudi nasvet, da se c. k. kmetijska družba v Ljubljani naprosi — posredovati pri deželnem zboru za to, da se kmetijski pouk v ljudski šoli kot obligatni predmet vpelje, ter da se ustanovijo na teh šolah kmetijski nadaljevalni tečaji. Slavne podružnice kmetijske po deželi, posnemajte svojo novomeško in vipavsko sestrico, kateri obe ste za napredek in povzdigo kmetijstva v svojem okrožju resnično delavni!

Še le potem, kedar bode enkrat kmetijski pouk kot obligatni predmet v ljudske šole cele dežele postavno vpeljan in po nadaljevalnih kmetijskih tečajih praktično dovrševan, in kedar bodo tudi ljudski učitelji za tako poučevanje dejansko izvežbani, imela bode od njega dežela vrednega in koristnega sadú, popreje gotovo ne.

M. Rant.

Gospodarske izkušnje.

Cepljenje sadnih dreves pozimi.

Vsak sadjerejec vé iz lastne izkušnje, kako da ima spomladi vse roke polne dela: tu je treba prirezovanja, ondi trebljenja, sajenja; za požlahnovanje ali cepljenje še niti časa prav ne zmore. Vsakako pa pripada požlahnovanje najimenitnejšim opravkom v drevesnici. Zato je modro, ako se to delo prej, uže pozimi opravi. Po navodu časnika štajarske kmetijske družbe naj se to delo tako-le opravlja:

Uže jeseni se divjaki, do olovke ali „bleištifta“ debeli, odberejo za požlahnovanje, ter se na primernem prostoru v drevesnici zagrebejo ali zakopljejo, da so precej pri rokah. Potem je treba priskrbeti si za cepljenje cepičev. Te je tudi treba v drevesnici zakopati, da se ne skvarijo. Potem se priredi kakošna klet, da se v njej požlahnovanje opravlja. Za snago je treba skrbeti in za zdrav zrak. Tudi naj se priredijo zaboji (kište), ki pa naj imajo noge. V zaboje se polagajo požlahnjena drevesa. Sočivje se naj ne hranjuje v takošnih kletih, ter naj tù ne smrdi po gnjilobi. Toplota kleti bodi enakomerna, 3—5° R.

Ko nastopi zimski mraz, vzamejo se divjaki in cepiči v klet. Divjake je še posebno treba lepo zaviti v ovitke iz mahú. Poprej pa naj se pomočijo v zmes iz ilovice, kravjeka in pepela. Divjak se ob korenikah dobro prireže, v imenovano zmes potisne, izvleče, v mah ovije in v zaboj shrani. Cepiče pa kaže v vlažen ali snažen pesek povtikati.

Predno se gre cepit, priredi naj se mrzel tekoč vosek, ojster nož in obveza. Sedaj se vzame po en zaboj iz kleti v hišo in se prične požlahnovanje. Delo se lahko opravlja na vsak način in še natančneje kakor v drevesnici. S požlahnjenimi drevesci napolnjeni zaboji denejo se zopet v klet. Skrbeti se ima za vedno čist zrak. Tako ostane vse do spomladi. Presajati jih kaže kolikor mogoče pozno, ker so močno občutljivi dreveščeki zoper mraz. Naj se toraj čaka do konca meseca aprila ali do začetka maja; vendar to ni povsod enako.

Na tak način požlahnujejo jabelka, hruške, češplje itd. Začne se z jabelki, pozneje pridejo hruške na vrsto in naposled češplje. Na kutino se ne dajo hruške dobro cepiti; bolje se prime okuliranje poleti. Če se je bati, da se požlahnjena drevesa vsušijo, treba jih je večkrat naškropiti ali na dež nesti.

Ta nasvet utegne marsikateremu naših sadjerejcev še neznan biti. Poskušnje so ga pa po poročilu časnika štajarske družbe kmetijske uže dovolj potrdile, toraj je priporočila vreden.

Gospodarske novice.

Nova iznajdba sadje dolgo časa sveže (frišno) ohraniti.

Sadje, kakoršno koli: češplje, breskve, grozdje itd. se ohrani čez zimo dobro, če se vloži v pšenične otrobe v oglje pokuhane. — To sredstvo je iznašel v Kaliforniji neki gosp. Dietz, ki je na to svojo iznajdbo patent vzel. Daleč po svetu poslane breskve in grozdje so bile v novem letu še le z drevesa ali s trte vzete.

Kako se človeška jed in pijača ponareja in pokvarja dandanes.

To pokvaro s človeškimi jedili in pijačami so po preiskavah v Parizu zvedeli tako, da se morajo človeku lasje ščetiniti, če bere poročilo znanega kemikarja Girarda, ki je mnogo preiskaval na trg prinešeno surovo maslo, kruh, mleko, v gostilnicah pa vino in pivo in v štacunah jesih. — Tako, na priliko, je našel v mleku škrob (štirko), gumi, ribji klej, koščeno moko, konopneno seme in tako enako sodrgo. V surovem maslu (putru) loj, kredo in svinčeni kis. V pivu namesto hmelja in ječmena kuhovino grenkih zelišč, pa tudi makove glavice, grenke mandeljne in celó volčje jagode. V jesihu je našel solno, žvepleno ali pa solitarjevo kislino, ki je tako strašno strupena, da tudi železo pregloda, zato ni čuda, da današnji dan toliko ljudí dobí bolezen v želodcu in celó raka. — Kakor v Parizu, je menda le malo bolje drugod, kajti goljufij v kupčiji je dandanes povsod na svetu več ali manj.

Narodno-gospodarske stvari.

* *Banki „Slaviji“* pristopilo je meseca junija, julija in avgusta t. l. 29.815 članov, ki so zavarovali kapital 28 milijonov in 495.342 gold. 60 kr. ter vplačali zavarovalnine in pristojbin 490.715 gold. 53 kr. Za škode izplačalo se je v tej dôbi 222.196 gold. 89 kr. Od bankinih kapitalov je vloženih 190.799 gld. 15 kr. v českomoravskih posojilnicah in 1 milijon 105.713 gld. 29 kr. na zemljiščih v istem časi. Denarni promet glavne blagajnice bankine znašal je meseca junija, julija in avgusta t. l. 2 milijona in 168.177 gold. 27 kr., namreč dohodki 1 milijon in 84.376 gold. 46 kr., stroški pa 1 milijon in 83.800 gold. 81 kr. — Gasilne priprave izročile so se šestim občinam. Od 1. januarija pa do konca avgusta t. l. sklenenih je bilo novih zavarovanj 51.580 za kapital 53 mil. 1410, in za premijo 1 milijon in 130.802 gld. 72 kr., škod pa se je izplačalo v isti dobi za 434.022 gold. 80 kr. Samoupravna društva za zavarovanje dohodkov, in sicer užitka kmetovalcem ter pokojnim uradnikom, obrtnikom in rokodelcem imela so koncem avgusta t. l. 524 članov, ki so vpisali 343.268 gold. 60 kr. kapitala, ter si s tem zagotovili dohodkov in pokojnin 86.275 gold. 49 kr.

Ozir po svetu.

Gozdovi, lov in ribarstvo v rumunskih transilvanskih Alpah.

(Konec.)

Na lov hodijo kmetje v družbi, navadno po 4 do 8 mož skupaj. Seboj vzemó za nekaj dni malaja (koruzne moke), čape (čebule) in cujke (žganja), dalje še plovsko, to je, okroglo ribiško mrežo in pse. Psi so izvrstni, a za lov jih imajo premalo. En lovec brakira, drugi se razpostavijo na najboljših krajih, ter čakajo divjadi. Ker je premalo lovcev in psov, se ve da lov ne more biti vspešen. Psi se za živalijo zapodé, ne slušajo več klica lovčevega, ter se tako preveč oddalijo. Če se to zgodí, lové lovci ali ribe, ali streljajo brez psov jerebice na klic ali iščejo velike divjadi. Najugodnejši čas za lov je zima, kedar je sneg visoko zapadel. Za tak lov se tudi zbere veča množica lovcev. Prišedši na mesto, kjer nameravajo loviti, se razpostavijo blizu vodnih jarkov, ako mislijo streljati na divje svinje, medvede itd. Če so pa namenjeni na divje koze ali jelene, treba jim je nekaj ur više v hrib iti. Jaz sam sem bil leta 1879. pri takem lovu, šest dni trajajočem. Ustrelili smo 5 divjih svinj, 1 jelena, 1 mladega jelena (tako zvanega špičnika); 1 košuto, 3 srne, 4 divje koze in 1 divjega petelina.

Pri takem lovu je za 4 noči sneg tvoje vzglavje. Vsak si postelje blizu velicega ognja. To zahteva zdravega človeka; mestnim lovcem s podagro in reumatizmom je svetovati, naj spišejo prej svojo oporoko.

Samo ob sebi se razume, da se od pristreljene divjadi in ulovljenih postrvi takoj spekó najboljši kosci na ražnji ali v pepelu, to veljá posebno o medvedovih kračah, katere Rumuni izvrstno pripraviti znajo, če ne velja tu pregovor, da lačni ne izbirajo. Divjačina, ki smo jo mi tedaj postrelili, poslala se je v Bukurešt na knežji dvor. Knez (sedanji kralj) izrazil je željo, da bi sam prišel prihodnje leto na ta zanimivi lov. Zategadel so se tudi gozdi, v katerih se je mislilo loviti, s 6 možmí ostro stražili.

Žalibog, da so se medvedi, volki, risi itd. v tem okraji tako pomnožili in udomačili, da so večino stražene divjadi pomorili ali vsaj odtod pognali. K zmanjšanji divjadi so pa tudi pripomogli — kljubu 6 stražam — kmečki lovci. Ti so poslej kakor poprej mreže in pasti nastavljali. Mačka pač miši ne pustí.

Pastí je povsod in vedno toliko nastavljenih, da je treba človeku opasnemu biti, kedar hodi po gozdih. Navadno ima vsak pilo seboj, da se more rešiti iz železa, če bi se po nesreči vjel.

Ker so psi slabo hranjeni in ker jih doma ne privezavajo, lové psi tudi sem ter tje na svojo roko, posebno srne in veliko divjad. Po dva ali tri dni sledé v eno mer bežeči živali, dokler se utrujena ne zgrudi na tla.

Divjad je tù v obče velika. To veljá posebno o medvedih in jelenih, katerih se vidi po 16 do 20 let starih eksemplarov. Divja koza ima tukaj zeló temno, skoraj črno dlako. Rumuni pa niso za lov divjih kóz; manjka jim spretnosti in poguma, da bi lovili po divjem skalovji in ob nevarnih prepadih. Oni tudi ne poznajo perez in palice in z opankami je človek gotovo slab pri takem lovu.

Poleti pričakujejo kozé navadno pri vodi. Zajec je malo vreden, jedva da ga streljajo. Ljudém manjka denarja, torej se jim za-nj škoda zdi praha in svinca.

Kljunači prihajajo spomladi in jeseni, a kmetje jih niti ne lové, niti ne streljajo. Z medvedom se Rumunci hrabro boré, če treba, tudi samo s sekiro. Vendar se marsikdaj nesreča prigodí pri takem boji.

Postrvi se lové, kakor sem uže rekel, s plovsko. Ta je okrogla mreža (v premeru meri 2 ali 3 metre), v sredi jej je privezana 4 do 5 sežnjev dolga vrv, a v okrogu več svinčenih krogelj. Ko ribič zagleda ribo v vodi, vrže mrežo za-njo tako spretno, da mreža, počasi toneča, pokrije ribo. Ribič potem potegne za vrv, in riba je njegova, ker ji zdolej svinčenke zabranujejo uiti. Navadno lovita dva ribiča skupaj, eden čaka z mrežo in drugi kalí nekoliko korakov pred unim vodo, va-njo mečéč prsti. Štirivoglatih mrež se vidi le malo. Na trn se ribe ne lové, samo turisti se s takim lovom zabavajo.

Postreljeno divjad pojedó navadno lovci in drvarji; prodati je ni mogoče zato, ker so mesta preveč oddaljena. Ribe se jedó ali friške ali suhe. Da si je mnogo rib, vendar ne zadostujejo potrebam prebivalstva, ker Rumuni imajo toliko strogih postov.

Slatina v Rumuniji. Fr. Schollmayer.

*

Poúčne stvarí.

Kako dolgo živijo ljudje različnih stanov?

Na to vprašanje nam daje dr. E. Decaisne sledeči odgovor:

Vrtnar, ki vsadi zdravo drevo v dobro zemljo, sme vsakako upati, da bo to drevo lepo rastlo; od bolnega drevesa pa, ki bi ga vsadil v slabo zemljo, nima pričakovati nič posebnega. Isto veljá o človeku, čegar zdravje se ravná po razmerah, v katerih živi. Slaba zemlja ne pusti zelišča lepo rasti, slabo življenje človeka prezgodaj pod zemljo spravi.

So ljudje, ki si domišljujejo in bi radi tudi drugim natvezli, da reveži dalje živé od bogatinov, da ljudje, ki se ne morejo do sitega najesti, dalje živé od onih, ki se v obilnosti radujejo.

A to vse ni res, revščina je nasprotno stalna bolezen, ki pomanjkanje trpečega počasi mori. Statistika uči nas, da primeroma sto odstotkov več revežev umre, ko bogatinov. Francosk učenjak je dokazal, da po najpremožnejših francoskih okrajih med 46 prebivalci po eden umre, po revnejših pa uže med 33.

H. Kaspar je sestavil spisek 1000 oseb iz vrste plemstva in bogatašev, pa druzega iz 1000 revežev berolinskih; s tem je dokazal, da bogatinov doseže dvakrat več 70. leto nego revežev; 85. leto doživi bogatinov trikrat toliko ko revežev, 90. leto pa uže prvih štirikrat več. Prav tako je na Angleškem; tam sme se reči, da poprečna starost bogatinov je 50 let, revežev pa le 32.

S tem pa nikakor ne bodi rečeno, da je pohajkovanje in življenje brez dela zdravju ugodno. Ravno nasprotno je dokazano, da ljudje, ki doživé najvišo starost, so premožni, pa delavni. Kar se pa tiče raznih del — se vé, da se človek ne ukvarja prehudo — ob katerih zamore človek doseči visoko starost, jih je v primeri z zdravju škodljivimi pičlo malo. Kmet, mornar, ribič in tesar pa v obče doživijo visoko starost. Delavci po tovarnah so pa skoro brez izjeme namenjeni zgodnji smrti. Po številkah je bilo dokazano, da vojak, ki gre v ogenj, ni v taki smrtni nevarnosti, kakor delavec, ki dela v naši fabriki.

Med zdravniki je tudi le malo sivih starčkov; od 100 jih k večemu 24 doživi 70. leto. Poprečna starost ljudí, ki se pečajo z duševnim delom, kakor profesorji, odvetniki, pisatelji, umetniki itd., znaša 59 let in 9 mesecev; zdravniki pa živé poprečno le po 56 let in 8 mesecev, to zavoljo nalezljivih bolezen, s katerimi imajo pogosto opraviti, zarad nerednega življenja, pretrganega ponočnega spanja, vednega študiranja itd. To veljá, se ve da, samo o vestnih, marljivih zdravnikih, ne pa o onih doktorjih, ki se polenijo brž, ko imajo dosti „bolnikov“ in se z ničemer ne dajo motiti v spanji. Taki zdravniki utegnejo postati stari 80 in tudi 90 let, zato jim pa bolniki umirajo, kakor muhe.

Morda bi mislil kdo, da gledišční igralci, ki navadno silno neredno živé, katerih zdravje po hudem delovanji, slabem zraku na odru, škodljivi „šminki“ itd. veliko trpí, ne morejo doživeti visoke starosti. Pa ni tako, med igralci je primeroma več sivih starčkov, nego po skoro vseh druzih stanovih.

V nobenem stanu pa ni tako visoke starosti, ko v duhovnem, kar je tem čudneje, ker neoženjeni navadno veliko mlajši mrjó, ko oženjeni. To se dá razložiti le tako, da mirneje, redneje in bolj brez skrbí živé.

Brž za duhovnikom pride kmet. Čisti, zdravi zrak, ki ga zmiraj diha, zmernost in redno življenje storí, da je njegovo zdravje tako trdno. Obrtnik in trgovec ne postane tako star, kakor kmet; skrbi, zgube, nesreče, preobilno življenje itd. mu krajša dneve. Vojaki navadno še prej gredó pod zemljo, njim pomaga bolezen, trpljenje, pomanjkanje, tuga po domu in drugo.

Ni pa nobenega podnebja (klime), v katerem bi se ne mogla doseči visoka starost. Pač je na severu več prav starih ljudí, ko na jugu, vendar je prehud mraz zdravju ravno tako škodljiv, kakor prevelika vročina. Zato je v Sibiriji le malo ljudí 60 let starih. Zdravju zeló škodljivo je mokrotno podnebje, kakor na pr. na Holandskem.

Da je bivanje na kmetih veliko bolj zdravo, ko po mestih, tega ni treba več dokazovati, to je davno gotova resnica. Na kmetih umre med 40, po mestih pa med 32 eden; po velikih mestih pride smrt na vsacega 28tega, po največih pa na 24tega.

Ženske poprečno dalje živé od moških; vendar kaže statistika, da prav visoko starost dosežejo le moški.

Prej smo rekli, da neoženjeni (samci) prej mrjó kakor oženjeni. Dr. Voirot je dokazal, da oženjeni poprečno za 7 let dalje živé, omožene ženske pa 5 let dalje od neomoženih. Dervay trdi, da mož, ki se v svojem 30. letu oženi, sme upati, da si je s tem življenje podaljšal za 11 let; če se je oženil 35 let star, pridobí si le 8 let; če ostane do 40. leta samec, potem pa se oženi, si podaljša življenje samo še za 6 let. Kdor pa še le s 50. letom gre pod zakonski jarem, bi to prav lahko opustil, če bi v zakonu ne iskal druzega ko podaljšanja svojega življenja.

Šolske stvari.

Zborovanje šolskih društev:

„Vdovskega učiteljskega društva“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Narodne šole“ v Ljubljani.

(Dalje.)

Za prvosednikom vdovskega učiteljskega društva povzame besedo tajnik in blagajnik g. Matej Močnik, ter razlaga denarno stanje bolj na drobno; pové, koliko vdóv (8) in katere in koliko sirot (25) dobiva zdaj po društvenih pravilih podporo. Društvenikov ima društvo le 63. (Pač premalo!) Dalje naznani, da en učitelj prosi izvanredne podpore, dva pa prosita posojila, ter da več učiteljev želi pristopiti društvu. Vse zadeve se druga za drugo rešijo: prosilec dobí podpore 50 gld.; posojila se dovolita; onim gospodom pa, ki želijo biti sprejeti kot udje, se deloma želja koj izpolni, deloma pa sprejem zagotovi, kedar bodo z zdravniškim spričalom dokazali, da ne bolehajo, kakor namreč zahtevajo društvena pravila. — Zdaj predlaga nadučitelj gosp. Govekar, da se bodočim vdovam in sirotam poviša pokojnina, oziroma podpornina od 80 in 20 gold. na 100 in 25 gold., učiteljem pa o izvanrednih slučajih od 80 do 100 gold. O tem predlogu se vname živahna debata „pro“ in „contra“, po glasovanji gosp. Govekarjev predlog obveljá. (Ugodna ta rešitev, menimo, nagnila bo marsikakega učitelja, rajše si od ust pritrgati znesek za vstopnino in vsakoletni pičli donesek, kakor pa da bi svoje prepustil za slučaj kake smrti negotovi in žalni prihodnosti. — Pri zadnji točki: „Volitev: a) predsednika, blagajnika in 7 odbornikov; b) treh pregledovalcev računa zunaj odbora“ se g. Stanonik zahvaljuje odboru za dobro gospodarjenje, in prosi gosp. predsednika in gospode odbornike, naj društvu tudi še za naprej na krmilu ostanejo. To prošnjo ponavlja tudi še g. Andrej Praprotnik, vsi navzoči se tej želji enoglasno pridružijo, in tako ostanejo za prihodnje leto:

prvosednik gosp. dr. Anton Jarc, blagajnik in tajnik gosp. Matej Močnik, odborniki pa gg.: Borštnik, Čenčič, Govekar, Kuhar, Praprotnik Andrej, Praprotnik Franc in Tomšič. — Za pregledovalce računov volili so se gospodje: Belar, Stegnar in Žumer, kateri so svoj posel tudi zdajci izvršili.

Živila marljiva skrbljivost naših učiteljev za njihove rodbine in potomce! 40 tisoč gold. premoženja je znesek, o katerem se s prislovico našega naroda more reči: „Klobuk z glave!“ —

Zborovanju „Vdovskega učit. društva“ sledilo je koj ono „Slov. učiteljskega društva“. Prvosednik nadučitelj g. Fr. Govekar pozdravi nazoče ude in tudi došle neude s toplo besedo in omenja, da so narodni učitelji dozdaj vedno in da bodo tudi zanaprej delali za korist in napredek narodni šoli. (Ta nálog, žalibog, nekateri izmed naših učiteljev preslabo umevajo!) Z vneto besedo spodbuja sobrate k zvestemu in neutrudnemu spolnovanju svojih dolžnosti, priporoča jim, naj bodo vstrajni, pogumni, neustrašljivi, ter konča svoj ogovor s slavoklicem na presvitlega cesarja Franc Jožefa, kar skupščina z navdušenim trikratnim „živio“- in „slava“-klicem ponovi.

Za tem govoril je tajnik gosp. M. Močnik o društvenem delovanju, omenil resolucij v lanskem zboru sklenjenih in na viša mesta vloženih. Povedal je, da na dotične prošnje društvo ni dobilo naravnost odgovora, ampak le po časnikih je zvedelo, koliko vspeha so imele te resolucije; ni sicer obilo to, kar smo dobili, vendar smemo tudi s tem malim, kar smo dosegli, zadovoljni biti in to tem več, ker so bili češki učitelji celó pokregani zato, da so tudi nam enako prosili za veči kos ravnopravnosti. Dalje govornik objavlja, da je društvo imelo vsaki mesec sejo, in da so bile obravnave in sklepi naznanjeni po časnikih. — Blagajnik g. Ivan Tomšič poroča potem, da je društvo imelo letošnje leto prihodkov 119 gold. 35 kr., stroškov pa le 14 gold. 46 kr., in da ima toraj gotovine še 104 gold. 89 kr. — Udov je zdaj 93; — med drugimi sta pristopila v poslednjem času društvu tudi kot sostavljavca novega (jako potrebnega) abecednika in novih stenskih tabelj dobro znana gg. Razinger in Žumer, kar navzoči z zaklicem „dobro!“ odlikujejo. — Gosp. Stegnar o tej priliki vpraša predsednika, je li iz Dolenjskega pristopilo društvu kaj udov, ker so nekateri pristopiti obetali, gosp. predsednik pa pové, „da o tem ne vé nič!“ Za to tudi vprašani tajnik odgovorí nekako šaljivo, da tudi on toliko vé, kakor gosp. predsednik, nič namreč. („Novice“ tudi gg. učitelje iz Dolenjskega še od zadnje deželne učiteljske konference dobro poznajo, ko so enoglasno, ali da rečemo z muzičnim izrazom „uni sono“ glasovali, za to, da se krajnim šolskim svetom odvzame pravica, da sami smejo voliti svoje učitelje. No! da bi se bili ti gospodje potezali tudi za to, da bi se krajnim šolskim svetom odvzelo ali vsaj olajšalo breme, skrbeti namreč za učiteljske plače in mnogovrstne šolske potrebščine, a o tem ni bilo ne duha ne sluha! „Občina! ti plačaj, naj ti je učitelj potem po volji ali ne.“ Čudna logika to!)

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Meje dežele Kranjske v raznih časih.

Zdaj, ko se ima en kos nekdanje Kranjske, Žumberk, odcepiti od nje, utegne ob pravem času biti, ozreti se na njene meje nekdaj in zdaj, kakor nam je to neumorni naš zgodovinar Peter Hicinger razložil.

Meje kranjske dežele niso bile vsaki čas enake; v začetku ni obsegla nobene celine, ampak le dele raznih dežel, pozneje se je odločila posebna stran kakor jedro, krog katerega so priraščali drugi deli, sčasoma, s koncem srednjega veka, so se Kranjski mejniki dalje raztegnili in z najnovejšim časom so se zopet na tesneje umaknili. Poglejmo najprej

meje dežele Kranjske v starem času.

Pred prihodom Rimljanov so bili v severni strani sedanje Kranjske zemlje naseljeni Tavriščani in Noriščani, v južno-izhodni Panonci, in v južno-zahodni Japodi in Karni. Stari Herodot je znal samo Sigine to stran veneških ali juliških hribov, in Venete unstran tega gorovja (Terpsich. c. 9.). Za prvimi rimskimi cesarji so se meje tako ločile, da je bila na zahodnji strani juliških planin Istrija in Karnija, na izhodnji pa Norikum in Panonija. Istrijo in Karnijo je delila Vipava, Soča in Timav, Panonijo in Norikum pa Cetsko gorovje, ki se je končevalo ravno med Emono ali Ljubljano, po videsu v Šmarni gori in v hribih, ki so med Loko in Vrhniko. Ti mejniki se razodevajo nekoliko iz Plinija (Histor. nat. I. III. c. 22. 27. 28.), Strabona (Geogr. I. V. VII.), najbolj pa iz Ptolomeja (Geogr. I. II. c. 14. 15. I. III. c. 1.). Bolj na drobno so razloženi pri Linhartu („Versuch einer Geschichte von Krain, I. Bd.) in v sporočilih kranjskega zgodovinskega društva („Mittheil. des hist. Vereins für Krain‘ l. 1855. str. 33. in 77.).

Po takem je spadala gorenjska stran razen Ljubljane k Noriku, dolenjska stran z Ljubljano in z delom Notranjske krog Vrhnike, Cerknice in Loža k Panoniji, Pivka in Vipava k Istriji, in Idrija h Karniji. Za poznejimi rimskimi cesarji se je Emona in ves svet med Hrušico in Trojanami potegnil k Italiji, ali prav za prav k provinciji Veneciji in Istriji; del Panonije v Savskem porečji pa se je klical za Savijo, Norikum pa je utegnil svoje mejnike ravno na sedanje, kranjske konfine v severji. To je jasno po Herodianu, ki Emono imenuje prvo italijansko mesto od panonske strani (Hist. rom. I. VII. c. 8), po Jeruzalemskem potopisu, ki stavi italijanske in noriške mejnike na postajo Adrant in Trojane (Mansio Adrante, fines Italiae et Norici), in po naznavi razdelitve rimskega cesarstva, ki jo je izdal Panvin (Notitia imperii romani occidentalis et orientalis). Po takem se je gorenjska stran, Ljubljanska, Vrhniška in Cerkniška okolica odločila od Norika in Panonije, in se je soedinila z Venecijo in Istrijo. Posebno ime za ta del se sicer ne nahaja pri rimskih pisateljih, pové ga pa pozneje zgodovinar Pavel diakon, da je namreč Karniola (Carniola se piše v starih listinah, a ne Carniolia), to je Mala Karnija. Dolenjska stran z Ložem vred je bila del Savije; Pivka, Vipava in Idrija so ostale kakor poprej pri Istriji in Veneciji. Ta razdelitev in to omenjenje je dobro zapomniti, ker se je ohranilo tudi po velikem preseljevanji narodov, skorej skozi ves srednji vek, samo imena so se deloma spremenila, gospodstva in oblasti so druge nastopile. (Dal. prih.)

Zabavne stvari.

Spomini.

(Konec)

Gospod ravnatelj in njegov adlatus bila sta tedaj velika pospeševatelja narodne stvari. Prežila sta na najmanjše narodno gibanje med dijaki in pikala sta dijake,

ki so jima bili kot domoljubi znani, kjer in kedar je bilo mogoče. Ko so dijaki necega dne javno brali slovensk list, izrazil se je ravnatelj, da tako ravnajo le „puntarji". Zabičil je to ostro, iz ust pa mu je prišla priljubljena beseda „consilium abeundi". A to mu še ni bilo dovolj. Dijakom višega razreda prepovedal je obiskavati veselice národne čitalnice; slobodno pa jim je bilo, zahajati na najbolj obskurne veselice naših nasprotnikov.

Njegov adlatus pa je tudi dobro izvrševal posel svoj. Ob vsaki priložnosti kazal je, kako „spoštuje" slovenski narod. Koncem šolskega semestra se je o Slovencih tako izrazil: „Das sind am ende nur selbstsüchtige leute, die nur ihre selbstsüchtigen zwecke verfolgen. Diese leute haben ja noch keine erfahrung; sie waren ja nur in Krain und wissen von der welt nichts." Tako hočejo nekateri Nemci izrejati mladino slovensko! Tedaj je tudi ta izrek pozabljivosti rešen.

Šolsko leto bližalo se je svojemu koncu. Vršile so se tedaj volitve v deželni zbor. Zbog strašanskega pritiska zmagal je kandidat nasprotne stranke. In tudi ravnatelj se je tedaj laskal svojim profesorjem, naj volijo nasprotnega kandidata. A njegov glas je ostal glas upijočega v puščavi. Ogromna večina profesorjev volila je pošteno po lastnem prepričanji!

Takrat pa so se godile čudne stvari! Žandarji stražili so dva večera zapored dijake. Zatoženi so bili dijaki celó pri sodniji. Podtikali so jim, da so na dan volitve v družbi narodnjakov storili se krivi razžaljenja Nj. veličanstva in veleizdaje. Al preiskava je spravila na dan, da se kaj tacega ni zgodilo.

Ko se je začelo zopet šolsko leto, je ljubeznjivi ravnatelj poklical vse dijake, ki so bili za časa volitve v družbi dveh narodnjakov ter jim očital, kakor da so Bog vé kaj storili. Bil je celó tako predrzen, da je dijaka izpraševal o nekem narodnem profesorju, ki mu zbog svojega značaja ni bil nikdar po volji. Hotel je menda spodkopati čast narodnemu profesorju, a varal se je. Le čudili smo se, kako respektira čast svojih profesorjev. Z dijaki se ve da ni mogel druzega storiti kakor jih na nekoliko ur zapreti dati.

Naj končamo! Namen teh vrstic je edini ta: pokazati, kako gospodarijo na slovenskih gimnazijah nekateri oholi tujci. Narodnim profesorjem sitnosti napravljati, narodne dijake proganjati, to je naloga tacih ljudí. Dijakom celó prepovedujejo podpirati domače slovstvo ter jih indirektno odganjajo od branja domačih knjig in časopisov; uničili bi radi v dijaških srcih narodno zavest in ljubezen do domovine. Zato gorjé mu, kdor jim v tem obziru ni po volji.

Tak je bil položaj na nekaterih naših srednjih šolah! Ostal bo pa tak, dokler se ne bodo premestili iz naših šol taki elementi, ki ne morejo zakriti svojega sovraštva do Slovenstva, čemur živa priča še ne davno je bil glasoviti Vesteneck, katerega sta neki spremljevala dva profesorja, v kazini ljubljanski. Slovensko občinstvo pa naj iz tukaj podanih po vse resničnih črtic sodi, kako prijetno živenje imajo pod tacim ravnateljstvom narodni profesorji in dijaki!

x+y+z.

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor Štajarski.

Obravnala se je v tej seji 7. dne t. m. tudi nadloga, ki jo trtna uš prizadeva nekaterim vinogradom štajarskim; bilo je sprejetih mnogo predlogov in med temi tudi ta, da naj stroške za odvrnitev te nadloge poplačuje država. — Potem se je pričela živahna razprava o tem, da se ohrani podkovska šola v Gradci. Poslanec Heilsberg je vlado ostro prijel zato, da za živinozdravniške šole na Štajarskem nič ne storí. Ces. namestnik zagovarja vlado in pravi, da za kmetijske potrebščine štajarska dežela vsako leto prejme 18.000 gold. — Na interpelacijo slovenskega poslanca Kukovca, ali se bo na slovenščino kaj oziralo pri učilnicah, ki stojé na slovenskih tleh, odgovoril je deželni odbornik Schreiner, da deželni odbor ne dela razločka med slovenskim in nemškim prebivalstvom (??), sicer pa da on ne pozna nobenih slovenskih tal, ampak le deželo štajarsko. — Pri razpravi o spremembi uprave je razvijal Herman svoje federalistične nazore, ter med drugim rekel, da je treba, da viša moč med narode poseže in vsakemu svoje pravice odkaže. Proti Hermanu je govoril baron Čok, ter ga hotel osmešiti; ob enem je našo stranko hudo grdil in opravljal. Herman mu odgovori: „Prepir med deželami ne bo končan, dokler ga ne odstrani viša moč. Narodi ne morejo čakati, kdaj se bo kolovodjem ustavovercev zljubilo, odnehati od svojega nasprotovanja in zanikovanja." Obveljal je se ve da predlog ustavoverske večine, da zbor odbija način, po katerem vlada namerava pričeti upravno reformo. — 8. dne t. m. je zbor uže končal svoje zborovanje, za katero ni potreboval več ko $4^1/_2$ tedna. Primanjkave bode prihodnje leto dežela štajarska imela zopet 2 milijona gold. Liberalno gospodarstvo!

Deželni zbor gornje-avstrijski.

To Vam je bil ropot v Linškem zboru! O predlogu, v katerem vlada želí zvedeti mnenje zborovo, kako bi se odpravil dvalizem v upravni reformi, je liberalni poslanec Göllerich, glasoviti občinski pisár iz Welsa, zarenčal svoj napad na ministra Taafe-a, češ, „da ne potrebujemo reforme politične uprave, ampak treba nam je reforme notranje politike!" — Sicer se je mislilo, da politična uprava in pa notranja politika je zeló ena in ista reč, al zdaj Welški „šribar" poučuje svet, da to ni vse eno.

Deželni zbor Kranjski.

V zadnjih sejah se je po predlogu finančnega odseka, v katerem zdaj ne sedí noben narodeu poslanec, vitez Vesteneck pa zopet sodeluje, brez debate reševalo mnogo gospodarskih računov in proračunov, pa tudi več mnogovrstnih peticij. — Predlog deželnega odbora, naj dežela, kateri je hranilnica kranjska za stavbo novega muzeja, kateremu bode ime „Rudolfinum", darovala 100.000 gold., dodá 100.000 gold. iz svoje blagajnice, se je izročil finančnemu odseku v prevdarek in poročanje. — Ledenica, katera stojí na vrtu deželne bolnišnice, pa je lastnina mestna, se ima od mesta kupiti za 1200 gold., za popravo njeno pa je bilo dovoljeno še 800 gold. vzeti iz deželne blagajnice. — Prošnja dr. Prajnica, asistenta v deželni norišnici na Studenci, naj se njegova služba za stalno službo priznava, je bila vslišana z 800 gold. letne plače, s 43 gold. 20 kr. pobotnine za postrežbo in kurjavo in pa petletnicami po 50 gold.

V seji 8. dne t. m. je deželni zbor kranjski gosp. Stampfelnu izrekel zahvalo dežele kranjske za tistih 100 000 gold., katere je daroval ne za sinove vse kranjske dežele, ampak čisto samo za Kočevarje prav v smislu nemškega „schulvereina", da bi jih varoval poslovenjenja; ustanovno pismo neki celó določuje, da duhovnik štipendist ne sme postati. Za predlog zahvale so glasovali tudi slovenski poslanci, čeravno bi bili s svojim odhodom lahko storili, da bi bili za tak enostranski dar se zahvalili samo deutschkrainerji.

Naši dopisi.

Iz Konjic na Štajarskem 10. okt. — Kako visokospoštovan in priljubljen je bil gosp. dr. Ulaga, naš dekan, pričal je tudi slovesni pogreb, s katerim je bilo 6. dne t. m. truplo nepozabljivega rajnega na pokopališče spremljeno. Vkljub jako neugodnemu vremenu zbralo se je iz konjiške in sosednih župnij na stotine ljudstva in nad 30 duhovnikov, zadnjo čast skazat velecenjenemu rodoljubu, katerega nam je nemila smrt nagloma vzela. Ljubeznjiva nagrobnica gosp. kanonika Kosarja in pa milo petje učiteljev in duhovnikov: vse presunilo je srca pričujočih na grobu iskrenega rodoljuba, za katerem mati Slovenija po pravici britke solze pretaka, kajti vsaka žilica rajnega bila je blagru naroda slovenskega posvečena. Ostane mu za vse čase hvaležen spomin!

V Gorici 9. okt. — Kakor je vrelo in vre novo vino v naših kletih, tako je vrelo pretekle prve dni tega meseca po naših učiliščih. Na gimnaziji je bilo vpisanih v italijansko-nemški I. razred 67, sprejetih 52 učencev; v slovenski oddelek I. razreda vpisanih 42, sprejetih 34 učencev, skup tedaj vpisanih 109, sprejetih 86 novincev (brez ponavljavcev). Od teh je prišlo iz tukajšnje deške vadnice 51, iz (laško-nemške) pripravljavnice 10; ostali so prišli s kmetov (iz 6 raznih šol), ali pa so se privatno pripravljali. Vsi gimnazijski razredi štejejo 360 dijakov (v višem gimnaziji jih je 117, v nižem 243). — Viša realka ima vseh skup 162 učencev; v 1. razred vpisanih 51, sprejetih 43. — V II. tečaj ženskega učiteljskega izobraževališča je sprejetih v ital. razdelek 19, v slovenski 7 kandidatinj; oglasilo se je bilo Slovenk 7, Lahinj 26. Zavoljo pomanjkanja prostora niso mogli v dekliško vadnico sprejeti 120 deklic. — Deška vadnica šteje okoli 600 otrok v 8 razredih, oziroma paralelnih razdelkih. Slovencev je v I. razredu 56, v II. 78, v III. 74, v IV. 90; Lahov po 70—80 v posamnih razdelkih, skup 302. Laško-nemška pripravljavnica za srednji šoli, v katero hodijo navadno učenci mestne ljudske šole, ima okoli 40 učencev. Od mestnih šol nimam dát. — Preskušnje za učiteljsko sposobnost bodo tukaj od 17. oktobra naprej. Oglasili so se 4 učitelji in 9 učiteljic; dva učitelja za meščanske, vsi drugi za ljudske šole. — Da je bil naš grof Coronini enoglasno izvoljen za državnega poslanca, so „Novice“ uže naznanile; imel je vseh skup okoli 500 glasov. Agitacije ni bilo treba nikake, protikandidata ni bilo nobenega, pač pa so se neki ljudje v mestu glasovanja zdržali. — Tudi nove profesorje za gimnazij in realko ste uže oznanili, namreč gg. Jos. Ivančiča in Lovro Urbančiča, manjka še Konrada Nussbaumerja, ki ima priti iz Opave, po rodu je pa Tirolec. — Te dni smo prejeli razpis, ki veleva, da mora biti na gimnaziji in realki italijanski in slovenski jezik obligaten predmet skoz vse razrede za vse tiste učence, ne gledé na njihovo narodnost, katerih starši zahtevajo, da se morajo slovenski ali pa italijanski jezik učiti. Tako je rešen sklep tukajšnjega deželnega šolskega sveta od 16. avgusta t. l. — Izobraževalna šola za rokodelske učence se bode začela 11. t. m. z 2 tečajema in italijanskim učnim jezikom. Deželni zbor jej je obečal nekaj podpore s tem pogojem, da bo zadostovala tudi potrebam slovenskih otrok, to je, da bode v pribodnje učni jezik tudi slovenski. — Gospoda A. Skubin in J. Dittrich sta imenovana prava učitelja na tukajšnji deški vadnici. — Vendima se ni obnesla povsod tako dobro, kakor smo pričakovali; sploh pa smo zadovoljni. Cena novemu vinu je od 8—14 gold. kvinč. — Po večdnevni burji konec septembra imamo zdaj uže dalj čas hladno deževno vreme in bati se je, da (vsaj pozni) činkvantin ne dozori.

Iz Železnikov 4. okt. J. L. (*Naše krajne razmere.*) Po siloviti povodnji, ki je razsajala v noči od 17. do 18. avgusta t. l. po naši dolini, in po kateri so vsled pretrganega jezú ostale vse tovarne, mlina in žági Spodnjih Železnikov popolno na suhem, so se bile sicer jele snovati nemudoma priprave za novi jéz, a taka dela se ne dadó izvršiti tako hitro, kakor si marsikdo misli in želí. Ostali pa tudi še kasneje nismo bili brez težav. Prva je bila ta, da se je bila poprava jezú izročila možu, ki takemu delu ni bil kós. Šla je poleg tega delavcem poprava silno počasi spod rok. V noči od 10. do 11. septembra pa je prišla nova povodinj, ki je razrušila mnogo uže narejenega. Tedaj nova nesreča, nova škoda! Ker se je videlo, da bi se poprava jezú po nastopljenem potu dovršila komaj pred pozno jesenjo, je bilo izročeno delo Jož. Osenk-u iz Zaliloga, ki je sicer priprost možak, naraven tehnikar pa tak, da ga mu ni kmalu para. 13. septembra jel je graditi jez; 1. oktobra na večer dobili smo v Spodnje Železnike zopet vodo, in včeraj, 3. t. m. jele so zopet delati: fužina, žebljarske kovačnice, mlina in žagi. — Kar zadene odnesene tri mostove na okrajni cesti odtod proti Sorici, so nadomesteni za silo z začasnimi; razrušena cesta je pa do malega še taka, kakor je bila v jutro 18. avgusta, in če naši okrajni blagajnici ne bo pristopila deželna v pomoč, zadeti smo hudo; kajti vse te stvari stale bodo težke novce. Da bi se bilo o naših nesrečah komu do zdaj skazalo kako sočutje, o tem se, žalibog, hvaliti nikakor ne moremo; napoteni smo menda na prislovico: „pomagaj si sam!“ — Bog daj, da bi se vresničile vsaj besede zadnjega (40.) lista „Novic“, ki pravijo, da „železo se podražuje“. Naj bi pred vsem sl. naša c. kr. vlada delovala z vsemi močmi na to, da bi železninski obrtniji polajšala težavno breme, pod katerim prebritko stoka zadnja leta. Če bi šlo še kaj časa tako, kakor zdaj, morajo priti vse avstrijske fužine na kant. Žalostno, pa resnično! Kdor tega ne veruje, ogleda naj si stan fužinarjev. Od prvega do zadnjega menda tudi en sam ni, ki bi se hvaliti mogel s sedanjim položajem!

Iz Ljubljane. (*Iz seje družbe kmetijske 9. dne t. m.*) je „Novicam“ došlo sledeče poročilo. Predsednik baron Wurzbach se v imenu odborovem podpredsedniku gosp. J. F. Seunigu zahvaluje za njegov trud, po katerem je na gornjem Štajarskem iz državne podpore nakupil lepa Muriška goveda, po katerih so pri očitni dražbi 8. dne t. m. radi segli živinorejci naši. — Potem je dr. Bleiweis rasložil načrt naukov na ljubljanski podkovski šoli po naukazu sl. kmetijskega ministerstva; odbor je odobril ves načrt polletne podkovske šole po predlogu poročevalčevem in povdarjal potrebo, da se breme prevelikih stroškov odvzame družbi kmetijski, katera pač nobene dolžnosti nima vzdržavati šole, katero je le vsled mnogoletnega pritiska ljubljanskega mestnega magistrata in c. k. deželne vlade leta 1850. na svojem posestvu na spodnjih Poljanah ustanovila, ko sta dr. Bleiweis in dr. Strupi na iskreno prošnjo tadanjega mestnega župana gosp. Hradeckega predavanje živinozdravskih naukov brezplačno prevzela. Sklenjeno je bilo v seji, sl. deželno vlado prositi, naj blagovoli pri c. kr. ministerstvu krepko podpirati prošnjo za olajšanje stroškov družbi kmetijski, da se ohrani deželi silno potrebna šola. (Konec prih.)

— (*Licitacija goved Muriškega plemena preteklo soboto*) iz državne subvencije od kmetijske družbe po njenem podpredsedniku gosp. Seunigu na Štajarskem nakupljenih bila je jako živahna, kajti došli so kupci, kateri so kazali, da imajo srce za napredek domače živinoreje in zato ne gledajo na par goldinarjev več ali manj, če morejo lepo živino kupiti; pa je res tudi od konca do kraja gosp. Seunig pripeljal nam iz gornjega Štajarja posebno lepa plemenna goveda, po katerih zopet pridemo za stopnjo dalje v domači govedoreji. Prodanih je bilo 6 bikov večidel $1^1/_2$ do 2 leti starih, tedaj uže za pleme popolno ugodnih, telic pa 7, starih 2 do 3 leta, razen ene bile so vse breje. Biki so se prodali po 90 do 150 gold., telice pa od 60 do 90 gld. Ker je koristno, da se izvé, kam so plemenni biki prodani bili, naj povemo našim živinorejcem, da je en bik prišel v Podpeč (kupil ga je gosp. dr. Janko Krsnik), eden v Mengiš (kupil ga je gosp. Anton Stare), eden v Sodražico (kupil ga gosp. Bernard Kovačič), eden v Turški vasi (kupil ga gosp. dr. Mauer), eden v Št. Vid na Dolenjsko (kupil ga je gosp. župnik Kulavic), eden v Nadlesk pri Starem trgu poleg Loža (kupil ga je gosp. Jan. Mihelčič).

— Gosp. odbornik P. Lasnik poroča družbi kmetijski, da je tudi v Kranji 10. dne t. m. prav živahna bila licitanda, po kateri se je prodalo 12 lepih juncev in 12 telic pincgavskega plemena, ki so bila iz državne podpore nakupljena.

— (*Novi c. k. okrajni živinozdravniki*) so imenovani: gosp. Fran Dočkal, mestni živinozdravnik v Prosnicah na Moravskem, za okraj kranjski, — gosp. Fran Hejbal, mestni živinozdravnik v Prerovu, za okraj novomeški, — in gosp. Pavel Skalè, zasobni živinozdravnik v Ljubljani, za okraj črnomaljski. Gosp. Toma Weigler, dosedaj okrajni živinozdravnik v Novomestu, je prestavljen k okrajnemu glavarstvu v Krškem.

— (*Konecletne preskušnje učencev podkovske in živinozdravniške šole*) bodo prihodnji teden 20., 21. in 22. dne oktobra, vsak dan od 8. do 12. ure dopoludne. Preskušnje so očitne, in da nikomur, ki bi rad slišal, koliko učenci znajo, ni treba na spodnje Poljane hoditi, bodo preskušnje v pisarnici družbe kmetijske v Salendrovih ulicah nad Bregom.

— Gosp. Emerih Nedved pride na mesto prof. Adameka za učitelja na ljubljansko gimnazijo. Sliši se, da je trd Nemec. Druzega komentara ni treba.

— Iz Dolenjskega slišimo britke tožbe o škodi, katero dan na dan prizadeva deževno mrzlo vreme zdaj, ko ima biti trgatev. Iste tožbe objavlja iz Hrvatskega „Gosp. List.“, ki piše, da zadnji čas neprestano hladno in deževno vreme je zeló pokvarilo trgatev; po kemični preiskavi je v grozdji 11—17% sladkorja, kisline pa 5—7%, tedaj je gotovo, da se imamo nadjati malovrednega vina.

— („*Brencelj*“ *št. 9*) je bil konfisciran zavoljo pesmi „Mož — beseda“ in Krišpina Krišpoviča.

— (*Poberki iz časnikov.*) Nekateri narodnih poslancev vstopivši v deželni zbor so se zibali v nadah, da bode morebiti grof Taaffe vplival na to, da vitez Vesteneck pa tudi vitez dr. Kaltenegger ne prideta v deželni zbor in da po takem deutschkrainerji utegnejo v zboru v manjšino priti. Al ves ta proračun jim je spodletel, kajti celó oficijozna „Polit. Corr.“ je te dni iz Gradca objavila, da je pomota, ako kdo misli, da vlada zabranuje uradnikom sodelovanje v deželnih zborih, in da prav zato, da bi mogel pl. Vesteneck dohajati v deželni zbor kranjski, ga je iz Gradca, kjer ima okrajni glavar mnogo in važnega posla, prestavila v Lonč, kjer nikakor ni obložen s toliko opravili, da ne bi mogel udeleževati se deželnega zbora v Ljubljani. To je jasna oficijozna beseda, kateri smemo verjeti. Tem bolj čudno je nasproti temu poročilo „Grazer Tagespošte“, po katerem pl. Vesteneck žuga grofu Taaffe-u, da bode celo svojo „affairo“ spravil v podobi „interpelacije“ v državni zbor!! Mar ni grof Taaffe velike milosti skazal pl. Vestenecku, da mu je boljo službo dal v Gradci memo une v Litiji, kjer pa so tudi veseli bili, da so se ga znebili, in da ga je naposled prestavil v Lonč, kjer ima tako malo posla, da brez škode more dohajati v deželni zbor kranjski?

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Delegaciji se boste — po poročilu gališkega „Časa“ sklicale uže 25. dne t. m., državni zbor pa 2. novembra. Deželni zbori morajo po takem svoje delovanje ustaviti zadnji čas 24. dne t. m.

— Minister unanjih oprav baron Haymerle je 10. dne t. m. nagle smrti umrl. Baron Haymerle je bil marljiv in točen uradnik, a brez državniškega talenta in samostalnosti hodil je strogo maršruto, katero mu je predpisal Andrassy, ko je odložil službo vnanjega ministerstva; nadaljeval je tedaj Andrassyevo madjarsko politiko.

Iz Prage. — Časnik mladočehov „Narodni Listy“ je poslal po svetu članek, v katerem svetuje, naj se podá deputacija Slovanov v shod ruskega in avstrijskega cesarja s prošnjo, naj se Rusija potegne za avstrijske Slovane. Dunajski in drugi nemški časniki zdaj grabijo Slovane in jih sumičijo nezvestobe ter dr. Riegerja posebno dolžijo one mladočeske objave. „Politik“ odločno pobija početje mladočehov.

— Okoli 200 delavcev v Pragi je podpisalo do državnega zbora, naj ta nedeljsko delanje ostreje prepové; mnogi delavci morejo v mestih delati po nedeljah, pa ne dobijo nič več plačila; če niso voljni, pa zgubijo službo.

Iz Zagreba. — Po mnogih zeló viharnih razpravah je bil 9. dne t. m. deželni zbor zaključen; en del poslancev je odpotoval odtod v peštanski zbor, drugi so se vrnili na svoj dom.

Iz Rima. — V Rimu se raznašajo sledeče vrstice:

„O, papa Pecci non ti fidar,
Scoglio fatale di Miramar“.

„O, papa Pecci ne zaupaj nikar
Se silnim tem skalam v Miramar“.

Rimljani hoté s tem papeža svariti, naj se ne preselí v Miramar, od koder je nadvojvoda Maksimilijan, kakor znano, podal se na nesrečno pot v Meksiko.

Žitna cena

v Ljubljani 8. oktobra 1881.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 10 kr. — banašdk 10 gold. 3 kr. — turšice 5 gold. 53 kr. — soršice 7 gold. 50 kr. — rži 6 gold. — kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 5 gold. 3 kr. — ajde 5 gold. 30 kr. — ovsa 3 gold. 8 kr. — Krompir 1 gold. 60 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.